

ANTAL TAMÁS*

Szélsőbaloldali büntető ügyek a Szegedi Kir. Ítéltábla előtt a világgazdasági válság idején**

I. A büntetőjogi háttér

A két világháború közötti évtizedekben hazánkban a kommunista tevékenységgel vádolt személyek elleni büntető eljárásokra általában az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. tc. alapján került sor, mely megalkotását az 1919. évi tanácsköztársaság keltette félelem indukálta. E törvény teljes egészében büntetőjogi tartalmú volt, ugyanakkor a rendelkezéseit formailag nem inkorporálták sem az 1878: V. tc.-be, sem az 1896: XXXIII. tc.-be. Az, hogy a Csemegi-kódexen (Btk.) kívül is léteztek bűncselekményi tényállások, nem volt új a magyar jogrendszerben, hiszen például a királyság intézményének megtámadásáról szóló 1913: XXXIV. tc., a becsület védelméről szóló 1914: XLI tc., a hatóságok védelméről alkotott 1914: XL. tc., valamint az árdragító visszaéléseket tiltó 1920: XV. tc. vagy a sajtótörvényeink (1848: XVIII. tc., 1914: XIV. tc.) is állapítottak meg pro forma a Büntető törvénykönyvön kívül álló, utóbb létrehozott diszpozíciókat.

Ennek jogelméleti okát a szóban lévő 1921. évi „rendtörvény” miniszteri indokolása ekként fogalmazta meg: „minden büntetőtörvény a kor uralkodó eszméihez és szükségleteihez alkalmazkodik, és azokat tükrözteti vissza. Innét van az, hogy az évtizedekkel előbb alkotott büntetőjogszabályok, mint az akkori társadalmi szükségleteknek alkotásai, nem mindenben felelhetnek meg az újabb kor megváltozott követelményeinek, amely eddig ismeretlen vagy csak kisebb intenzitással érvényesülő eszméket és oly társadalmi törekvéseket vet felszínre, amelyek jogellenes útra térve új csapások elemi erejével fenyegetik a törvényes jogrend biztonságát.”¹

Ezért e jogszabály szerint az, aki az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményezett vagy vezetett, büntettet, aki pedig ilyen mozgalomban vagy szervezkedésben tevékenyen vett részt, úgyszintén az, aki ilyen mozgalmat vagy szervezkedést előmozdított,

* egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem

** A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett *Allamtudományi Kutatóműhely* keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

¹ Általános indokolás az 1921. évi III. tc.-hez, I. pont (2) bekezdés.

vétséget követett el. Súlyosabban minősült a cselekmény, ha a mozgalom vagy szervezkedés céljára nagyobb mennyiségű fegyvert, lőszer, robbanó- vagy az emberi élet kioltására alkalmas más szert, illetve anyagot szereztek be abban az esetben, ha erről a célzatról az elkövetők tudtak vagy azt kellő gondosság mellett előre láthatták volna (1. §). A feljelentés elmulasztása szintén büntetendő volt – a tettes és a részes hozzátartozója kivételével, valamint akkor sem, ha a bűncselekményről a hatóságnak valamilyen köztudomású tényből, főleg nyilvános sajtóközleményből értesülnie kellett –, akárcsak a társadalmi rend erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére irányuló felhívás és izgatás (3., 5. §§). Végül azok, akik a magyar fegyveres erő, a m. kir. csendőrség, valamint a m. kir. államrendőrség ellen gyűlöletre vagy ezek szolgálati fegyelme ellen izgattak, avagy az alakilag és tartalmilag egyaránt törvényes rendelkezésük ellen engedetlenségre hívtak fel, vétség miatt szintén büntetendők voltak (6. §).

A tettesek a kifejtett magatartásuk szerint lehettek kezdeményezők, vezetők, előmozdítók és egyéb résztvevők, továbbá olyan elkövetők, akik az említett célból egyéb bűncselekményt valósítottak vagy kíséreltek meg. Mindez a büntetési vagy vétségi minősítés és a büntetési tétel szempontjából bírt jelentőséggel (2. §). Ugyanakkor büntethetőségi akadállyal minősült, ha az elkövető előbb, mintsem azt a hatóság felfedezte volna, a mozgalomtól vagy a szervezkedéstől elállt, és az elállását a társainak nemcsak tudomására juttatta, hanem azokat a mozgalom (szervezkedés) felhagyására bírni törekedett, avagy a mozgalmat (szervezkedést) és annak az előtte ismert adatait a hatóságnál feljelentette. Mivel e bűncselekmények a Büntető törvénykönyv második (különös) részének I., III. és IV. fejezete alá esőkkel álltak rokonságban, mellőzhetetlen volt annak kimondása, hogy az elkövetők abban az esetben is büntetendők voltak, ha a tényállást akár a magyar honos, akár a külföldi állampolgár külföldön valósította meg.

A törvény egy másik típusú magatartást is szankcionálni rendelt. E szerint bűncselekményt követett el, aki olyan valótlan tényről állított vagy terjesztett, amely alkalmas volt arra, hogy a magyar állam vagy nemzet megbecsülését csorbítsa, a hitelét sértse, illetve, ha a cselekmény abból a célból követte el, hogy valamely külföldi államot vagy szervezetet a magyar állam vagy nemzet elleni ellenséges cselekményre indítsa. Súlyosabban minősült, ha ennek következtében a külföldi állam vagy szervezet a cselekményt véghez is vitte. Aki pedig a magyar állam, illetve a magyar nemzet ellen meggyalázó kifejezést használt vagy ilyesmit tetteg követte el, azért volt büntetendő (7–8. §§).

A tényállások csak a *dolus* fennállta esetén valósulhattak meg, ehhez az eshetőleges szándék is elegendő volt. A szubjektív oldalon az állam vagy a nemzet elleni kifejezett – rendszerint szélsőbaloldali avagy szélsőjobboldali – célzat további szükséges feltételnek minősült, így a megalapozott politikai bíráló önmagában nem adhatott okot a tényállásszerűség megállapítására – még a szociáldemokratákkal szemben sem: „távol áll a javaslattól az a célzat, hogy az egészséges állami és társadalmi élethez nélkülözhetetlen szabadságjogokat, első sorban a véleménynyilvánítás és a meggyőzés szabadságát elnyomja. Haladás és alkotmányos állami élet mai fogalmaink szerint a meggyőződéseknek kölcsönös közlése és érvényesülésre törekvése nélkül el sem képzelhető. Ezek a szabadságjogok azonban – mint semmiféle jog – korlátlanok nem lehetnek. Éppen a parlamentáris alkotmányosság fogalmából következik, hogy az állampolgárok ama törekvésének, amely a létező állapotok javítására irányul, csak az arra hivatott alkotmá-

nyos intézmények útján szabad érvényesülést keresnie.”² Ugyanakkor a „jogellenes fel-forgatásnak” nem kellett eredményt is produkálnia, önmagában a tömegek szervezése vagy annak kísérlete, előkészülete – tehát a veszélyeztető magatartás – már megalapozta a büntetőjogi felelősségre vonást.

Az elsőfokú eljárásra az ítéltáblák székhelyein működő törvényszékek bírtak hatáskörrel, amely klauzula az 1897: XXXIV. tc. (Bp.) 17. §-ának analógiáján alapult. Azonban eltért az 1896. évi Bünvádi perrendtartástól (Bp.) annyiban,³ miszerint a tárgyaláson meg nem jelent, de szabályszerűen idézett terhelttel szemben bűnösséget megállapító ítélet a távollétében is hozható volt azzal a korlátozással, hogy főbüntetést kiszabni megismételt tárgyalás nélkül ez esetben sem lehetett.

A vizsgált törvény egyébként az aktuális kriminálpolitikai környezeten kívül illeszkedett a korszak meghatározó büntetőjogi irányzatához is, amelynek középpontjában az arra való törekvés állt, hogy a bűncselekménytant s az igazságos megtorló büntetés funkcióját a társadalomvédelem gyakorlati céljaival hatékonyabban egyeztessék össze.⁴ A „rendtörvény” tudományos és gyakorlatias elemzését Angyal Pál és Heller Erik végezte el.⁵ A maga korában ugyanis úgy a nyugat-európai, mint a szovjet típusú republikánus törekvések abba a politikai kategóriába tartoztak Magyarországon, amellyel szemben a közjogi berendezkedést a többség határozottan óvta, miként ezt az 1920-ban – az első nemzetgyűlés által – alkotott törvények egyértelműen kifejezésre juttatták.

A tanulmányunk további részében a dél-alföldi kommunista mozgalommal összefüggésben indult büntetőeljárások közül emelünk ki néhány jellemző ügyet, melyek 1929 után, a világgazdasági válság idején szaporodtak el.⁶ E perek forrásaiul a Csongrád Megyei Levéltár (CSML) szegedi törvényszéki s ítéltáblai iratanyagát, valamint az egykorú sajtótudósításokat s az utóbb kiadott dokumentumgyűjteményeket használtuk.⁷

² Általános indokolás az 1921. évi III. tc.-hez, I. pont (7) bekezdés.

³ A korabeli bünvádi eljárásról lásd: ANTAL TAMÁS: *A büntetőeljárás jogszabályi forrásai Magyarországon a polgári korban*. Jogtudományi Közlöny 2016/12, 611–618. pp., ANTAL TAMÁS: *A Szegedi Királyi Ítéltábla története 1914 és 1921 között*. In: *Bíróságtörténeti könyvek. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből II*. Budapest–Szeged, 2015. 113–134. pp. FANTOLY ZSANNETT: *A magyar büntetőeljárás jog kodifikációjának történeti fejlődése*. FORVM. Acta Jur. et Pol. Szeged 2013/1, 5–25. pp., ide: 14–21. pp.

⁴ NAGY FERENC: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*. Budapest, 2013. 76–77. pp.; NAGY FERENC – TOKAJI GÉZA: *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, 1998. 40. p.

⁵ ANGYAL PÁL: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921: III. t.-c. A magyar büntetőjog kézikönyve 4*. Budapest, 1928.; HELLER ERIK: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvény ismertetése*. Különnyomat az Ügyvédek Lapja 1922. évi 4–8. számaiból (Budapest, 1922) [23 p.].

⁶ TAMASI MIHÁLY: *A világgazdasági válság és hatása a város életére*. In: Serfőző Lajos (szerk.): *Szeged története 4. 1919–1944*. Szeged, 1994. 418–427. pp., 436–440. pp.; BLAZOVICH LÁSZLÓ: *Szeged rövid története*. In: *Dél-alföldi évszázadok 21*. Szeged, 2005. 147–150. pp.; RONDO CAMERON: *A világgazdaság rövid története*. h.n., 1994. 420–425. pp.; PÖLÖSKEI FERENC – GERGELY JENŐ – IZSÁK LAJOS (szerk.): *Magyarország története, 1918–1990*. Budapest, é.n. 94–99. pp.

⁷ E perek számos dokumentumát közli SERFŐZŐ LAJOS (szerk.): *Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből. A Csongrád megyei munkásmozgalom 1919. augusztus 1. – 1944. október 10*. Jegyzetek: Serfőző Lajos, Földváriné Kocsis Luca. Szeged, 1977. A következő sorszámu iratok emelendők ki: 108., 119., 162., 163., 179., 195., 206., 210., 227., 229., 233., 245., 246., 249., 261. Lásd még: KANYÓ FERENC – RÁCZ JÁNOS – ANTALFFY GYÖRGY (szerk.): *A munkásmozgalom Csongrád megyei harcainak életrajzi lexikona*. Szeged, 1987. (passim.)

II. Rosner Jenő és társai szervezkedése

Huszonöt gyanúsítottja volt annak a bűnügynek, amely az alföldi szervezkedés miatt indult 1930 májusában. Első fokon 1931. január 14-én kezdte azt tárgyalni a *szegedi törvényszék* Vild Károly-tanácsa a volt esküdszéki teremben alapos rendőrségi biztosítás mellett.

A szervezkedés ügyében indított nyomozást a szegedi államrendőrség teljesítette.⁸ Az első jelentések arról szóltak, hogy a környékbeli kommunisták Tápé felett, a füzesekben összejöveteleket tartottak. Detektívek figyelték a megjelölt helyet, míg 1930. május 18-án észrevették a gyűlésező csoportot. A rendőrök láttára a jelenlévők szétszaladtak úgy, hogy mindössze három embert: Székely Mihály, Szalárdi Péter és Diós Sándor makói lakosokat sikerült elfogni. Ők azután elmondták a rendőrségen, hogy a szervezkedést Budapestről irányították és Szegeden futottak össze a környék kommunista agitációinak szála. A nyomozás során összesen huszonöt szegedi, vásárhelyi, makói és budapesti lakos ellen indítottak eljárást, majd Rosner Jenő budapesti kárpitóságát, a szervezkedés főirányítója kivételével mindet el is fogták és előzetes letartóztatásba helyezték őket. A vizsgálóbíró és a vádtanács később többeket szabadlábra helyezett. A rendőrség adatai szerint Rosner indította el a szervezkedést, aki elsősorban Gera Sándor hentessegéddel lépett érintkezésbe, őt bízta meg a sejtrendszer megszervezésével. Később többekkel is érintkezést talált. A tervet úgy készülték végrehajtani, hogy minden egyes beszervezett ember köteles volt még két embert az ügynek megszerezni, ezek fejenként szintén két embert hoztak, mígnem piramisszerűen széles körben megalapozták volna az akciót.⁹

Az ügyészi pulpituson dr. Balázs Sándor, a védői emelvényen dr. Burger Béla, dr. Szőnyi József, dr. Kemény László, dr. Jezerniczky Ákos, dr. Hoffmann Ferenc és dr. Lusztig István foglaltak helyet. Alig vonult be a bírói tanács, amikor Gladics József hentessegéd vádlott elkiáltotta magát: „éljen a kommunisták magyarországi pártja! Éljen a magyarországi forradalom!” Utána Gera Sándor, a másodrendű vádlott kiáltott: „éljen a forradalmi Magyarország!” Vild Károly elnök azonnal enunciaálta, hogy a rendezavarásért 6–6 órai kurtavas fegyelmi büntetést szab ki rájuk (Bp. 297. §), majd megnyitotta a főtárgyalást.¹⁰ A vádlottak ellen a szegedi ügyészség az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló büntett és vétség miatt emelt vádat (1921: III. tc. 1–2. §§).

A terheltek a következő férfiak voltak: Gera Sándor hentessegéd, Gombai Mihály kőművessegéd, Gladics József hentessegéd, Batik-Rácz János asztalossegéd, Kákonyi József napszámos, Ladvánszky József kőművessegéd, Stéhly István fényező, Magyar Lajos ny. állomás-felvigyázó, Komócsin Antal cserepezősegéd, Szekeres Mihály napszámos, Mészáros András asztalossegéd, Székely Mihály földműves, Szalárdi Péter napszámos, Diós Sándor földmunkás, Igaz Pál és Bökönyi János cipészsegédek, Lőrincz István asztalossegéd, Sarkadi István géplakatossegéd, valamint három fiatalkorú mun-

⁸ A kerületi rendőrfőkapitány jelentése a belügyminiszterhez a Szegeden és környékén folytatott kommunista szervezkedésről, valamint ugyanannak a jelentése a kommunista szervezkedés ügyében elrendelt makói nyomozás eredményéről. In: Serfőző 1977, 329–334. pp.

⁹ Szerdán délelőtt megkezdtek a kommunista-szervezkedés bűnügyének főtárgyalását. In: Délmagyarország 1931. január 15. (11. sz.) 3. p.

¹⁰ Ügyészi jelentés Gladics József és Gera Sándor kommunista vádlottak bíróság előtti magatartásáról. In: SERFŐZŐ 1977, 362. p.

kás: Hermann Mihály kőművessegéd, Szabó József cipészsegéd és Kelemen Imre budapesti könyvkereskedő-segéd. A tárgyalásról hiányzott Rosner Jenő elsőrendű vádlott – részint, mert az ő szerepét egy másik ügyből kifolyólag már megállapította a budapesti törvényszék, egyébként pedig szökésben volt.

A személyi adatok felvétele után felállt az ügyész, s az iménti rendezavarásról beszélt: „a kiabálók egyrészt tiszteletlenek voltak a bírósággal szemben, másrészt cselekedetükkel beleütköztek a Btk.-ba is, mert felkiáltásaikkal az állam és a társadalom fennálló rendje ellen izgattak. Tekintettel arra, hogy a perrendtartás módot ad a bíróságnak arra, hogy az előtte lejátszódó bűncselekmény ügyében azonnal, az ügyész szóbeli vádjára ítélkezzék, vádat emelek Gladics József és Gera Sándor ellen és kérem megbüntetésüket.” A védők kifejtették, hogy a kiáltozások a tárgyalás megkezdése előtt történtek, amikor az elnök még nem mondotta ki, hogy a főtárgyalást megnyitotta. Gladicsot és Gerát így csak rendbontásért vonhatták felelősségre, amiért a fegyelmi büntetésüket, a kurtavasat már megkapták, a bíróság pedig egy cselekményért nem szankcionálhatott kétszer. A bírói tanács az ügyészi indítvány felett néhány percig tanácskozott, az elnök ezután kihirdette a döntést, miszerint az indítványt elutasították, mert a fogva lévő terhelteket a rendezavarásért már megbüntették.

Az ügyész ezután újabb indítványt terjesztett elő: kérte a bíróságot, rendeljen el zárt tárgyalást, mert két vádlott már *ab ovo* úgy viselkedett, hogy ennek a szüksége fennforgott, illetve azt is, miszerint az egyéb indokait zárt tárgyaláson adhassa elő. Az elnök mindjárt intézkedett, majd az ügyész beszéde után ismét beengedte a hallgatóságot, de ekkor a bíróság a kérdésben már határozathozatalra vonult vissza. Végül úgy döntött a tanács, hogy elrendeli a zárt tárgyalást s a hallgatóságot a teremből eltávolította: csak a bírák, az ügyész, a védők, a vádlottak, a bizalmi férfiak és a rendőrség maradtak. Ezután kezdődött el a vádlottak kihallgatása, majd másnap folytatták azt továbbra is zárt ajtók mögött. A második napon a tanácselnök elengedte a kurtavas-büntetést, mivel az érintettek később már illően viselték magukat.¹¹

A tárgyalás egy hétig tartott. A részleteket itt mellőzve, az ítélelhirdetésre január 21-én került sor. A törvényszék bűnösnek mondta ki valamennyi vádlottat egy kivételével. Elsősorban megállapította a szökésben lévő Rosner Jenő bűnösségét, de mivel ismeretlen helyen tartózkodott, büntetést nem szabhatott ki rá. Ezután felolvasta az elnök az ítéletet, mely szerint Gera Sándor és Gladics József fejenként két és félévi, Gombai Mihály két év és öt hónap, Székely Mihály és Igaz Pál két év és két hónap fegyházbüntetést, Batik-Rác János és Kákonyi József fejenként kétévi fegyházat kapott. Mészáros András szegedi asztalossegédet felmentették, a többiekre pedig különböző tartamú fegyházbüntetéseket szabtak ki, míg a perben szereplő három fiatalkorú vádlottat a bíróság próbára bocsátotta. Elítélték Ladvánszky Józsefet és Stéhly Istvánt is, mert elmulasztották a szervezkedést feljelenteni. Jogerőre emelkedett a fiatalkorúak és Szalárdi Péter ítélete, a többi vádlott fellebbezést jelentett be.¹²

¹¹ Szerdán délelőtt megkezdtek a kommunista-szervezkedés bűnügyének főtárgyalását. In: Délmagyarország 1931. január 15. (11. sz.) 3–4. pp.; A bíróság elengedte a zajongó kommunista vádlottakra kiszabott kurtavasbüntetést. In: Délmagyarország 1931. január 16. (12. sz.) 5. p.

¹² Egy heti zárt tárgyalás után szerda délben hirdették ki az ítéletet a kommunista szervezkedés perében. In: Délmagyarország. 1931. január 22. (17. sz.) 3. p.

1931. június 11-én tárgyalta a *szegei ítéltábla* Kovács Rókus-tanácsa az ügyet másodfokon. Az elsőrendű vádlott továbbra is ismeretlen helyen tartózkodott. Az ügyész a táblán szintén indítványozta a zárt tárgyalást, „mert az ügyben kommunista üzelmekről van szó, és ezeknek a nyilvánosságra hozása a közrendet veszélyezteti”. A bíróság a nyilvánosság kizárását el is rendelte az ügy tárgyra s a körülményeire tekintettel. „Nem az a fontos, hogy a vádlottak zajongnak-e, vagy jól viselkednek – szólt a határozat indokolása –, nem ettől függ, hogy a bíróság zárt tárgyalást rendel-e el. A tábla elvárja a vádlottaktól, hogy mint meglelt férfiak, higgadtan és nyugodtan viselkedjenek a tárgyalás alatt.” Dr. Molnár Erik védő e végzés miatt semmisségi panaszt jelentett be. A vádlottak közül kettő a feleségét szerette volna a teremben látni bizalmiként, de a bíróság ezt nem engedte meg tekintettel arra, hogy a perrendtartás értelmében csak „bizalmi férfiakat” lehetett alkalmazni. Ezután megkezdődött a terjedelmes iratok ismertetése.

Június 13-án hirdetett a szegei tábla ítéletet, melyben a törvényszék majdnem minden vádlottra kiszabott büntetését megváltoztatta, s a büntetteket vétséggé átmínősítve enyhébb büntetéseket szabott ki rájuk. Így Gera Sándor és Gladics György két és félévi fegyház helyett egy-egy évit, Gombai Mihály két év és öt hónap helyett szintén egy évit, míg Batik-Rácz János és Kákonyi József két esztendő helyett tizenegy hónap, Ladvánszky József kettő helyett egy hónap, Stéhly István három helyett két hónap fogházat kapott. Komócsin Antalra és Szekeres Mihályra nyolc hónap helyett három-három hónap fogházat, Székely Mihályra és Igaz Pálra két év és két hónapi fegyház helyett egy-egy évit, Szalárdi Péterre – bár ő maga nem fellebbezett – nyolc helyett négy hónap fogházat, Diós Sándorra hat helyett négy hónap, Bökönyi Jánosra öt helyett négy hónap, Lőrincz Istvánra és Sarkadi Istvánra négy helyett három-három hónap fogházat szabott ki a másodfokú bíróság. Helybenhagyta viszont Magyar Lajos, Hermann Mihály és Szabó József egyhónapi, Kelemen Imre négy hónapi fogházbüntetését, valamint Mészáros András felmentő ítéletét. A tábla a fiatalkorúakat ugyancsak próbaidőre bocsátotta. Megállapította továbbá a még mindig ismeretlen helyen tartózkodó Rosner bűnösségét is, de szankciót szintén nem alkalmazott reá.

Az ítélet indokolása röviden az volt, hogy a tábla a tárgyalás adataiból megállapította, miszerint Rosner Jenő volt a főbűnös mint az irányítója, szellemi vezére a szervezkedésnek, a többiek csak mintegy eszközök voltak a kezében, ezért a büntetteket vétségek minősítette, s ennek megfelelő enyhébb büntetéssel sújtotta a vádlottakat. A bíróság elrendelte a fogva lévők közül azoknak, akik a büntetésüket beszámítással már kitöltötték, az azonnali szabadítását. Dr. Balázs Sándor ügyész a megváltoztatott minősítések miatt természetesen semmisségi panaszt jelentett be a Curiához [1921: III. tc. 1. § (2) bekezdés].¹³

Az ítélethirdetés után érdekes jelenet játszódott le a foglyok között: a szabadon bocsátottak nem akarták engedni, hogy megbilincseljék őket s így vigyék a Csillagbörtönbe. Kijelentették, hogy őket a bíróság szabadlábra helyezte, mert büntetésüket kitöltötték, így ők már szabad emberek voltak. Az örök azonban azzal érveltek, hogy csakis bilincsben kísérhették őket vissza. Végül a foglyok mégis beleegyeztek a megbilincselésükbe, majd a börtönből a formalitások után elengedték őket.¹⁴

¹³ Csongrád Megyei Levéltár = CSML VII. 2. B 4497/1930. It. számú ügy (B.II. 738/1931/96. sz. táblai ítélet).

¹⁴ A tábla enyhítette a törvényszék ítéletét a kommunista szervezkedés ügyében. In: Délmagyarország 1931. június 14. (132. sz.) 9. p.

A Curia előtti folytatásban csupán 1932. január 12-én hoztak ítéletet, melyben az – egyébként a koronaügyész részéről fenntartott, de írásban nem indokolt – semmisségi panaszt az eljáró tanács elutasította, mivel az ítéltábla általi minősítésekkel egyetértett.¹⁵

Az ismeretlen helyen tartózkodó, de később megkerült Rosner Jenő nyilvános tárgyalására csak 1934. augusztus 31-én került sor a szegedi törvényszéken, amikor is a bíróság az 1931. január 21-i ítélet rá vonatkozó részét – úgy a tényállást, mint a minősítést – fenntartotta, és büntetésül kétévi fegyházra, valamint ötévi hivatalvesztésre (közügyektől eltiltásra) ítélte. A fellebbviteli tárgyalást 1934. november 3-án tartotta a szegedi ítéltábla, amelyen a vádlott ismét nem jelent meg, bár ezúttal alapos indokkal: egy másik bűnügyben éppen fogva volt Budapesten. A védője által bejelentett bizonyítási indítványt ugyan elutasította a bíróság, de hivatalból elrendelte annak saját hatáskörben történő kiegészítését: periratok beszerzését a budapesti büntető törvényszéktől és az ottani államrendőrségtől. A főtárgyalást 1936. február 7-én folytatták a vádlott jelenlétében; ekkor a szegedi tábla az elsőfokú határozatot helybenhagyta: mivel az 1931. januári ítélet jogerős volt, az 1934. novemberi pedig ehhez a büntetést állapította meg, így a tábla érdemileg csupán azt vizsgálta, miszerint az alapügyben szereplő Rosner azonos volt-e az előtte folyamatban lévő ügy vádlottjával, illetve, hogy a szankciót helyesen alkalmazta-e a törvényszék. Ezek nyomán nem változtatta meg a fellebbezéssel támadott határozatot, amit a felek tudomásul vettek. Ezzel az ügy véget ért.¹⁶

III. Az „osztentatív merényletek” ügye

A szegedi törvényszék 1933. január 14-én Füßy Lászlót bűnösnek mondta ki robbantószer jogosulatlan beszerzésére, valamint az állami és a társadalmi rend erőszakos felborítására irányuló büntetben azért, mert kidolgozta a „IV. internacionálé” tervét és programját, annak érdekében mozgalmat is szervezett, amikor pedig Budapesten a „kommunista központtal” nem tudott megegyezni, Hegedűs Istvánnal, Dinnyés Ferencel és Bánfi Ferencel igyekezett a terveit megismertetni Szegeden: az állami rendet erőszakosan akarta megváltoztatni forradalmi úton, minek keretében elhatározta, hogy a hatóságok ellen feltűnést keltő bombamerényletet hajt végre, evégből a pokolgépet be is szerezte. Bűnösnek találta a bíróság Hegedűst, Dinnyést és Bánfit az 1921. évi rendtörvénybe ütköző vétségben, mert amikor tudomást szereztek Füßy terveiről, a hatóságot elmulasztották értesíteni (3. §). A törvényszék Füßyöt ötévi fegyházra s tízévi hivatalvesztésre ítélte, de a büntetéséből a vizsgálati fogság által hat hónapot és tizenöt napot kitöltöttnek vett; Hegedűs Istvánt és Bánfi Ferencet két-két hónapi, Dinnyés Ferencet pedig egyhónapi fogságra ítélte, mely büntetéseket a vizsgálati fogsággal teljesen kitöltöttnek tekintett.

Az ítélet indokolása szerint az ügyészség a gyilkosságra való szövetkezést is vád tárgyává tette, de ezt nem állapította meg a törvényszék, mert Füßy kifejezetten az emberi élet kioltása nélkül akarta tervét megvalósítani, ugyanakkor súlyosbító körülménynek vette a bíróság, hogy hasonló cselekmény okából már volt büntetve. Hegedűssel,

¹⁵ CSML VII. 2. B 4497/1930. lt. számú ügy (a m. kir. Kúria 1932. január 12-én kelt végzése).

¹⁶ CSML VII. 2. B 4497/1930. lt. számú ügy [a szegedi kir. törvényszék 1934. augusztus 31-én kelt ítélete, a szegedi kir. ítéltábla 1934. november 3-án kelt végzése (B.II. 1283/1934/132. sz.) és 1936. február 7-én kelt ítélete (B.II. 1283/1934/142. sz.)].

Bánfival és Dinnyéssel szemben a vád tárgyává tett súlyosabb cselekményeket egyáltalán nem állapította meg, mert kellő bizonyíték nem merült fel arra, hogy e vádlottak Füssy előkészületeiben tevékenyen részt vettek vagy azok sikerét előmozdították volna: „Hegedűsnek az a ténykedése, hogy a szociáldemokrata pártban igyekezett volna híveket szerezni, Dinnyésnek az a ténykedése, hogy Radvánnyal [Radványi Jánossal] mint vélt szovjet ügynökkel tárgyalt, Bánfinak az a kijelentése, hogy ő a katonaság soraiból tudna híveket toborozni, nem meríti ki a vád tárgyává tett bűncselekményt. Ellenben miután tudomást szereztek Füssy terveiről, és azt kötelességszerűen a hatóságnak nem jelentették be, elkövették azt a cselekményt, amiért a bíróság őket bűnösöknek mondotta ki.”¹⁷

Az *ítélőtábla* Skultéty-tanácsa április 4-én tárgyalta a Füssy-ügyet. Dr. Liskay Lóránd ügyész vád-, és dr. Cibula Antal, dr. Valentiny Ágoston és dr. Burger Béla védőbeszéde után a törvényszék ítéletének Füssy Lászlóra vonatkozó részét megváltoztatta: kétévi és hat hónapi fegyházra ítélte, amelyből kilenc hónapot kitöltöttnek vett. A törvényszék által hozott ítéletet egyebekben helybenhagyta, így a többi vádlott büntetését is. Az indokolás szerint a tábla elfogadta a törvényszék által megállapított tényállást azaz a különbséggel, miszerint nem látta bizonyítottnak, hogy az ekrazitos bombát Füssy helyezte Radványi János asztalára, mert e feltevést egyedül Radványi vallomása támogatta. „Már pedig ez a vallomás még teljesen valószínűtlen is amellet, hogy egyedülálló. Nincs kizárva, hogy Radványi, aki Füssyvel maga vetette fel a programba az »osztentatív merényletek« tervét és ő maga volt az, aki a dolgot feljelentette a rendőrségen, maga koholta a bombát bűnjelként.” A másodfokú bíróság csak az állam és a társadalom törvényes rendje elleni bűncselekményben látta fennforogni Füssy bűnösségét, mert kétségtől vezetője volt egy ez ellen irányzott rebellis mozgalomnak. Így vélekedett utóbb a *Curia* is.¹⁸

IV. Az Ifjúsági Bizottság és a „Házi Újság” pere

A szegedi tábla szintén 1933-ban foglalkozott a közel harminc vádlott elleni üggyel, amely a „Házi Újság-per” néven vonult be a bíróságok történetébe. A vád szerint a terheltek egy része azáltal követett el bűncselekményt, hogy megalakította az Országos Ifjúsági Bizottságot vagy annak tagja volt, illetve mert írta, kiadta s terjesztette a nem törvényes „Házi Újság”-ot, míg a többiek kommunista sejtet alkottak.¹⁹ Az új Munkásotthon 1926. augusztus 1-jén nyílt meg a Hétvezér utca 9. szám alatt, azelőtt pedig a Maros utcában működött. A német megszállásig mintegy második otthona és kulturális központja volt a szegedi munkásoknak, ahol a szociáldemokraták küldöttei gyakran megfordultak, s ahol az említett lapot olvasni lehetett.²⁰ A *törvényszék* a vádlottak több-

¹⁷ Öt évi fegyházra ítélték Füssy Lászlót. In: Délmagyarország 1933. január 15. (12. sz.) 9–10. pp.

¹⁸ CSML VII. 2. B 5203/1932. lt. számú ügy (B.I. 276/1933/61. sz. táblai ítélet); Két és fél évre mérsékeltek az 5 évi fegyházra ítélt Füssy László büntetését. In: Délmagyarország 1933. április 5. (77. sz.) 5. p.; Füssy László két és fél éves büntetése jogerős. In: Délmagyarország 1933. december 14. (281. sz.) 5. p.

¹⁹ Az 1932. április elején letartóztatott kommunisták elleni vádirat indokolása. In: Serfőző 1977, 429–432. pp.

²⁰ Polgármesteri irat és belügyminiszteri rendelet a kommunista szervezkedés miatt bezárt szegedi Munkásotthon további működésére vonatkozóan. In: Serfőző 1977, 421–424. pp.; PÉTER LÁSZLÓ: „A Munkásotthon homlokára”. In: Uő.: Szeged irodalmi emlékhelyei. Szeged, 1974. 82–85. pp.

ségét fel is mentette, viszont a szélsőségesebb mozgalmárokat: Gera Sándort, Gladics Józsefet, Korom Mihályt és Gombkötő Pétert elítélte 8–8 hónapi, Komócsin Antalt 5 hónapi, Pontyik Pált pedig 3 hónapi fogházra.

Az ítélet indokolásában a törvényszék kimondta a bizottságról, hogy az legális alakulata volt a szociáldemokrata pártnak, az előadásai, szemináriumai nem voltak túlzóak, a „Házi Újság” pedig a háború veszedelme ellen foglalt állást, ami nem törvényellenes cselekedet. Az elítélt vádlottak bűnösségét a bíróság főleg abból állapította meg, hogy ők a főtárgyaláson is meggyőződéses kommunistáknak vallották magukat, s a beismerő vallomásukat megfelelő indok nélkül vonták vissza a törvényszék előtt.²¹

Ismét a Skultéty-tanács előtt folyt a másodfokú eljárás március 20. és április 4. között. A *szegedi tábla* a törvényszék ítéletét megváltoztatta: Gladics Józsefet, Korom Mihályt és Gombkötő Pétert 2–2 esztendei, Gera Sándort háromévi fegyházra, Komócsin Antalt egyévi fogházra ítélte az állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására irányuló büntett, illetve vétség miatt, míg Pontyik Pál három hónapos fogházbüntetését helybenhagyta. A per másik vádpontjában, a „Házi Újság” és az Országos Ifjúsági Bizottság ügyében szintén bűnösnek találta a vádlottakat, s a korábban felmentett Sebes Lászlót *osztályelleni izgatás* (Btk. 172. §) miatt nyolc hónapi börtönre, dr. Szepesi Imrét ugyanannak vétsége miatt négy hónapi fogházra, Nagy Jánost szintén izgatás büntette miatt nyolc hónapi börtönre, Bozóki Lajost, Silbermann Gyulát és Silbermann Ferencet izgatás vétsége miatt öt-öt havi fogházra, valamint Szél Józsefet négy és Strausz Sándort két hónapi fogházra ítélte. Sz. Nagy Józsefnek, Karácsonyi Etelnek, Török Rezsőnek egyenként tizenöt napi fogházat, két fiataluknak pedig dorgálást rendelt szankcióul.

A tábla ítéletének indokolása kimondta, hogy a tényállás megállapításánál a nyomozás során tett vallomásokat is figyelembe vette a bíróság, mert – eltérően a törvényszéktől – semmi adatot nem talált arra vonatkozólag, hogy ezek a vallomások kényszer hatása alatt keletkeztek volna: „megállapítást nyert, hogy Gera Sándor, Gombkötő Péter és társaik kommunista szervezkedést folytattak, sejtrendszert szerveztek és a mozgalomnak többeket meg akartak szerezni. Mindezekért a bűnösségüket meg kellett állapítani.” Gera, Gombkötő és Korom személyére nézve bizonyossá vált az is, hogy vezetőtevékenységet fejtettek ki, míg a többiek: Gladics, Pontyik és Komócsin csak tagjai voltak a szervezkedésnek.²² Ugyanakkor az ítélet a vádlottak másik csoportjára vonatkozóan kifejtette, hogy az Országos Ifjúsági Bizottság megalakítása és működtetése önmagában valóban nem minősült bolsevista szervezkedésnek, mert Sebes László a bizottság budapesti központjának megbízásából alakította meg a szegedi csoportot, mely a párt szervezeti szabályzatán alapult. Ezután megállapította a tábla is, hogy a szociáldemokrata párt programja és működése nem ütközött törvénybe, tehát a kebelében működő alakulatok sem voltak törvénytelenek, így az ifjúsági bizottság sem, továbbá, hogy noha radikális irányú volt, nem fejtett ki kommunista működést. Az ítéltábla rámutatott még, miszerint a szatirikus színdarabok előadása sem büntethető.

²¹ Az ítéltábla megkezdte a „Házi Újság”-per fellebbviteli tárgyalását. In: Délmagyarország 1933. március 21. (65. sz.) 3. p.

²² KANYÓ – RÁCZ – ANTALFFY 1987, 145. p., 226. p., 392. p.; HEGYI ANDRÁS: *Az Országos Ifjúsági Bizottság és a Kommunista Ifjúságok Magyarországi Szövetsége csoportjainak tevékenysége Szegeden a világválság és a világháború közötti időszakban (1932–1939)*. In: Uő. (szerk.): *Haladó ifjúsági mozgalmak Csongrád megyében. Fejezetek hat évtized történetéből*. Szeged, 1982. 45–68. pp., ide különösen: 57–59. pp.

Ezzel szemben a „Házi Újság” – ami tehát nem minősült engedélyezett sajtóterméknek – több cikke s képe politikai izgatást tartalmazott, melyek célzatosan voltak összeállítva. E cikkekért, képekért büntetőjogi felelősséggel tartoztak mindazok, akik a lap elkészítéséről tudtak, a tartalmát ismerték s a terjesztésében közreműködtek. „A Házi Újság kiadásáról – fogalmazott az indoklás – a szociáldemokrata párt csak annak megjelenése után szerzett tudomást. Az újságban megjelent cikkek jobbra pacifista irányúak, de több cikkben megállapítható az osztályelleni izgatás.”²³

Később a *Curia* dr. Szepesi büntetését a felére mérsékelte ugyan, azonban az orvos addigra elhunyt. Az ítélet többi részét viszont – néhány kisebb változtatással – helyben hagyta.²⁴

V. A „vörös zászlós” sejtszervezet

1933-ban további hasonló ügyekben is tárgyaltak a szegedi bíróságok: az egyikben a törvényszék június 6-án, a tábla július 13-án hozott ítéletet. Ebből az eljárásból jól kitűnik a sejtszerű szervezkedés módszertana, ugyanakkor az is, hogy ekkor még milyen csekély társadalomra veszélyességgel bírtak a mozgalmárok cselekedetei.

A tényállás szerint Gesztei Mihály bútorgyári munkás a többször elítélt, említett szegedi kommunista, a későbbi spanyol polgárháborúban is harcolt Gera Sándor kezdeményezésére²⁵ többeket beszervezett abba az országos hálózatba, amely a szovjet típusú tanácsköztársasági államformát tekintette az elérni kívánt új társadalmi rend megvalósításához legalkalmasabb közjogi keretnek. Gera, majd pedig egy személyazonosságát tekintve ismeretlen szürkeruhás férfi Geszteinek kommunista irányú folyóiratokat adott át tanulmányozásra, illetve „kitanították” a tiltott baloldali eszmékről, aki kellően fogékonyak mutatkoztak rájuk, s maga is törekedett másokat megnyerni az ügynek szintén olvasmányok átadásával (Társadalmi Szemle; Orosz forradalom története; Dialektika és materializmus; Háború és Internacionálé). Így csatlakozott Krämer Gyula, aki később Tóth János vádlottat nyerte meg hasonlóképpen, ez utóbbi pedig Tápai Józsefet. A fiatalok tevékenysége arra korlátozódott, hogy az eszmék terjesztése mellett a szürkeruhás férfi utasítására „Vörös Segély”-bélyegeket árusítottak, valamint az abból befolyt egy pengő s negyven fillérből elkészítettek két darab propagandazászlót („Éljen a Tanácsköztársaság” felirattal), amelyet május 1-én akartak kitűzni valamilyen nyilvános helyen, de erre már nem került sor, mert azokat a Tápai lakásán tartott házkutatás során a detektívek április végén megtalálták.²⁶

A *törvényszék* Geszteit és Tóth Jánost egyenként két és félévi, Krämert pedig kétévi fegyházra mint a szervezkedés vezetőit, míg Tápai résztvevőként két hónapi fegyházra ítélte. A határozatban csak az utóbbi nyugodott meg, a többiek különböző jogcímenek

²³ A „Házi Újság”-perben a tábla megváltoztatta a törvényszék ítéletét és elítélte a vádlottakat. In: Délmagyarország 1933. április 5. (77. sz.) 3–4. pp.

²⁴ A törvényszék kihirdette a *Kúria* ítéletét a „Házi Újság”-perben. In: Délmagyarország 1934. február 7. (29. sz.) 3. p.

²⁵ KANYÓ – RÁCZ – ANTALFFY 1987, 145–146. pp.

²⁶ Négy kommunista fiatal embert fogott el rendőrség. In: Délmagyarország 1933. április 23. (90. sz.) 5. p.; Négy kommunista bűnpere a szegedi törvényszék előtt. In: Délmagyarország 1933. június 7. (127. sz.) 3. p.

felmentésért s enyhítésért, valamint az ügyész az országból történő kiutasítás mellőzése miatt fellebbeztek.²⁷

A szegedi ítéltábla az év július 13-i döntésében azonban megváltoztatta a minősítést és a szankciókat is: Gesztei Mihályt és Tóth Jánost egy évi fogházra, Krämer Gyulát pedig tíz hónapi fogházra, valamint mindhármukat a politikai jogaik gyakorlásának három évre való felfüggesztésére ítélte. Skultéty István tanácsának indokolása kimondta: „a megállapított tényállás szerint az a mozgalom, amelyben a vádlottak részt vettek, a tanácsköztársasági államforma, vagyis a proletár munkásosztály kizárólagos uralmának megvalósítására irányult, s minthogy ez a cél a polgári osztályoknak ellenállása folytán csakis fegyveres forradalom, tehát erőszak útján, vagyis a mai állami és társadalmi rend erőszakos felforgatásának útján volna megvalósítható, amint azt a vádlottak részéről Tóth János oly őszintén be is ismerte, ennél fogva kétségtelen, hogy a vádlottak cselekménye az 1921: III. tc. 1. §-ában meghatározott, az állam és társadalom rendjének erőszakos felforgatására irányuló bűncselekmény tényálladékát valósítja meg.” Ugyanakkor a tábla szerint a terheltek csak tevékeny résztvevői voltak az országos munkásmozgalom szegedi ágának, a helyi szervezők és vezetők Gera Sándor s a titokzatos szürkeruhás férfi voltak, ezért büntett helyett vétséget állapított meg, így a vádlottak javára enyhítette a törvényszék ítéletét.²⁸

A semmisségi eljárásban a *Curia* tovább már nem mérsékelte az elítéltek büntetését.²⁹

A sejtiszervezés megakadályozása és szankcionálása számos egyéb bűnügyet is generált 1933-ban és 1934-ben a Dél-Alföldön. A kommunista tevékenység főként Szegeden, Makón, Szőregen, Hódmezővásárhelyen, Békéscsabán és Gyomán volt aktív.³⁰

VI. Megjegyzések

A nagy gazdasági válság az ideológiai és politikai szélsőségek erősödéséhez vezetett szerinte Közép-Európában, aminek Németországban a gyors ütemű fasiszalódás, Magyarországon a kommunista és a nemzeti szocialista irányultságú illegális mozgalmak erősödése lett az egyik következménye. A szegedi törvényszék és főleg az ítéltábla – az utóbbin a Skultéty-tanács mintegy „szakosodott” erre – következetesen, ugyanakkor a tényleges társadalomra veszélyességet reálisan mérlegelve hozta meg az ítéleteit. A másodlagos céljuk nem annyira a politikai elrettentés, mint inkább az ideológiai radikalizálódás akadályozása volt.

A tényállásokból ugyanis kitűnik, hogy a vizsgált ügyekben a szerveződések nem érték el azt a szintet, amely a társadalmi és közjogi rend megbontásához, a proletárdiktatúra ismételt létrehozásához elegendő lett volna. Távrolról sem. A rendőrség által felszámolt kísérletek ténylegesen nem haladtak túl a kommunisztikus eszmék és jelképek terjesztésén, valamint a partikuláris merényletek tervezésén, amelyeket jobbra sikerült megakadályozni. Történelmi távlatból tekintve egyértelmű, hogy a baloldali hatalomátvétel újabb polgári forradalom vagy háborús trauma nélkül nem valósulhatott meg, mi-

²⁷ SERFÖZŐ 1977, 463. p.

²⁸ CSML VII. 2. B 3072/1933. lt. számú ügy (B.I. 965/1933/17. sz. táblai ítélet).

²⁹ CSML VII. 2. B 3072/1933. lt. számú ügy (a m. kir. Kúria 1933. október 17-én kelt végzése).

³⁰ Lásd még a (CSML VII. 2.) B 3751/1933., B 3794/1933., B 5078/1933., B 6241/1933., B 4693/1934., B 798/1935. lt. számú ügyeket!

vel a társadalmi támogatottság hiányzott hozzá, a Szovjetunió pedig még nem folytatott terjeszkedő politikát. A hazai „fehérgalléros” munkásságot inkább a szociáldemokrata párt, a vidéki paraszttértelmiséget meg a kisgazdapárt csatornázta be a politikába.

A felidézett pereknek azonban voltak olyan nem munkásosztálybeli, hanem *jogász résztvevői* is, akik később nagyobb jelentőségű szerephez jutottak. Az említett *dr. Burger Béla* ügyvéd azonos volt azzal a dr. Bojta Bélával, aki a Népbírószágok Országos Tanácsának megszervezője, 1948–49-ben elnöke, majd 1956-ig a Legfelsőbb Bíróság egyik tanácselnök bírója, 1962 és 1964 közt pedig az Országos Ügyvédi Tanács elnöke volt. A „szocialista igazságszolgáltatás terén végzett kiemelkedő munkássága elismeréséül” a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki. A baloldali irányultságát már jóval korábban kimutatta: állítólag 1926-tól vett részt a munkásmozgalomban, illetve baloldali értelmiségiak védelmét látta el a szegedi bíróságokon. Például ő védte sikeresen Juhász Gyulát is 1925–26-ban a Dobay Gyula ügyvéd által rágalmozás miatt emelt magánváddal szemben.³¹

A másik említett védőügyvéd, *dr. Czibula Antal* pedig megegyezett azzal a férfival, aki a szegedi tanácsköztársaság rövid életű direktóriumának tagjaként 1919 márciusában a város polgármestere volt. A szabadságvesztésből 1923-ban szabadult, de csak eltiltás után, 1932-től praktizálhatott ismét. 1945-ben szociáldemokrata színekben bekapcsolódott a közigazgatás újjászervezésébe, a menekültügyi hivatal tevékenységébe, majd a Szegedi Ügyvédi Kamara elnöke lett. *Dr. Valentiny Ágoston* szintén jogász volt, az ügyvédjelölti gyakorlatát éppen Czibula mellett teljesítette. 1944-ben internálták, a szovjet bevonulás idején viszont Szeged polgármestere, illetve az ideiglenes nemzeti kormány első igazságügy-minisztere lett. 1950-ben politikai okokból élethosszig tartó szabadságvesztésre ítélték, de 1955-ben szabadult, s visszaköltözött Szegedre.³²

Talán mégis *dr. Molnár Erik* neve a legismertebb az olvasóközönség előtt, mivel népjóléti, igazságügyi, valamint külügyminiszterként, továbbá a Legfelsőbb Bíróság elnökeként (1953–54) emblematikus tagja volt az 1945 és 1956 közötti állami vezetésnek, később pedig mint történész többek mellett a Magyar Történelmi Társulatot és a *Századok* folyóirat szerkesztőbizottságát irányította. Témánkat illetően: mint fiatal jogász az 1920-as évek közepétől Kecskeméten praktizált, ahol a „szegények ügyvédjeként” emlegették.³³

Ami a Munkásotthont illeti, annak voltak olyan baloldali értelmiségi vendégei is, mint a joghallgató *Erdei Ferenc*, aki 1932-től – a szegedi Művészeti Kollégium több tagjával – a szociáldemokrata párt ifjúsági tagozatának összejöveteleire eljárva került kapcsolatba a Munkásotthon aktivistáival. Feljegyzései szerint például az említett Gombkötő Péter az „imperialista” Japánról, Szepesi Imre az utópista szocializmusról és Marx életéről, Sebes László a munkásmozgalomról s a kulturális szervezetekről tartott szeminaryumokat az otthon tanácstermében, illetve a nyomdászok Jósika utcai helyiségében.³⁴

³¹ PÉTER LÁSZLÓ: *Juhász Gyula védőügyvédje: Bojta Béla arcképéhez*. In: Uő.: *A szerette város. Írások Szegedről*. Budapest, 1986. 457–460. pp.

³² KANYÓ – RÁCZ – ANTALFFY 1987, 80. p., 444. p.; PÖLÖSKEI – GERGELY – IZSÁK, 176–177. pp.; RUSZOLY JÓZSEF: *A Szegedi Nemzeti Bizottság részvétele a demokratikus államhatalom gyakorlásában (1944. december – 1945. január)*. In: Uő.: „és így is a mi korunk”. Írások és források Magyarország alkotmánytörténetéhez, 1944–1949. Budapest, 2006. 11–31. pp.

³³ RÁNKI GYÖRGY: *Molnár Erik. /A múlt magyar tudósai*. Szerk.: ORTUTAY GYULA. Budapest, 1971. 22–24. pp.; MIKÓ ZSUSZANNA: *A Legfelsőbb Bíróság politikai átalakítása (1953–1958)*. In: Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei II*. Budapest, 2015. 183–202. pp., ide: 183–185. pp.

³⁴ HUSZÁR TIBOR: *Erdei Ferenc, 1910–1971. Politikai életrajz*. Budapest, 2012. 51. p.